

Hozzászólás Medgyesi J. cikkéhez.

Irta : Lett József.

A Magyar Gyógypedagógia áprilisi számában Medgyesi János kollégánk, képzőnk reformjára vonatkozó hozzászólásában az eddigi véleményektől lényegesen különböző, azonban megfontolásra érdemes újításokat ajánl. Hozzászólásának lényege, hogy a felállítandó 3 éves képzőt alsó és felső fokozatra osszák be. Az alsó fokon a képzés 2 évre terjedjen és ezt az időt a hallgatók általános pedagógiai ismereteinek kiegészítésére, tökéletesbitésére, a gyengetehetségűek oktatásának tökéletes megismerésére és begyakorlására, továbbá a többi fogyatékosok lelkiállapotának, oktatásuk módjának általánosabb megismerésére fordítsák. Képzőnknek ezt az alsóbb fokozatát a tképzők ped. tanárai, a kisegítő isk. tanítói, a népisk. szakfelügyeletnél és a gyermekvédelmi intézményeknél alkalmazott vezetésre és nevelésre hivatott egyének is végezzék el, illetőleg az azt végzettek alkalmaztassanak e munkakörökben. A szakokra osztott felső fokon csupán a siketnémák, vakok és a gyengeelműjük oktatására készülő tanárjelöltek részesülnének egy éven át alaposabb szakképzésben.

Ezzel szemben sokan az eddig is együtt képzett tanerők képzését már kezdettől fogva akarják szakok szerint teljesen szétválasztani. Én az előbbi fölfogással értek egyet. Panaszkodunk, hogy a mi képzőnkbe való belépéskor a jelöltek nem rendelkeznek oly sokoldalú és alapos általános pedagógiai ismerettel, melynek alapján a fogyatékosok oktatásának szövevényes módszereit kellő módon elsajátíthatnák. Ezt a hiányt tehát szakképzőnknek kellene pótolnia a képzés első éveiben.

Hogy valakiből pl. jó siketnéma-intézeti tanár lehessen, annak elméletben és gyakorlatban alaposan ismernie kell az érzékűek nevelését és oktatását. Ismernie kell a pedagógia minden vívmányait, újításait, a legújabb törekvéseket. Ismernie kell a gyermeki lelket minden vonatkozásában. Kísérleti, illetve szemléleti úton meg kell ismernie az érzékszervek és a központi agy működését, zavarait, ezek egészséges fejlődését és beteges elfajulásait, legalább vázlatosan a különféle fogyatkozásban szenvedő gyermekek lelki életét és értelmük fejlesztetési módjait. És csak úgy fokról-fokra haladva szeresheti meg az alapot a szerintem legnehezebb tanítási eljárásnak, a siketnémák oktatásának elsajátításá-

hoz. Azonban, hogy a mi képzőnket úgy reformálják meg, hogy az a képzőnkbe belépő jelölteknel az ált. pedagogiából és a vele kapcsolatos tárgyakból hiányzó tudást teljesen pótolja, ahhoz szükségesnek vélem, hogy a mi képzőnk más nagy fontosságú, szélesebb pedagógiai ismeretet kívánó állásokra is képezzen szakembereket. Csak képzőnk kereteinek ily kiszélesítése mellett merem remélni, hogy képzőnk reformja e tekintetben, t. i. a magasabb ált. ped. ismeretek nyújtása tekintetében, a szükségnek megfelelő lesz és további fejlődése a korral mindig együtt fog haladni. Ellenben, ha képzőnket elszigetelnők, akkor a köznek kevesebbet használna és ezért kevesebbet is törődne vele; míg ha jobban a közművelődés szolgálatába állítjuk és bebizonyosodik életrevalósága, sokoldalú haszna, akkor további egészséges fejlődése biztosítva lesz. Sokan, ha képzőnket szakok szerint teljesen szétválasztanák is, bizakodnak a képzés megfelelő fokozásában, mert az államnak mindenképpen érdeke, hogy a fogyatékosok s ezek közül nagyobb részben a siketnémák oktatására fordított évi 2–3 millió koronát az eddiginél jobban kamatoztassa. Azonban, ha képzőnk kereteit a fenti módon kiszélesítjük, akkor nem 2–3, hanem száz millió koronát is meghaladó évi befektetés jobb kihasználásáról lehetne beszélni. S többoldalúlag hasznos intézményeket mégis csak előbb fejlesztenek, mint olyanokat, amelyek fejlesztése a közre kevesebb haszonnal jár.

De mindezekről eltekintve, az államnak elsőrangú érdeke, hogy az alkalmazottaitól oly képesítést követeljen, mely a betöltendő állásokhoz ezidőszerint a legmegfelelőbb. És ha azt tapasztaljuk, hogy egyes, nagyobbfokú pedagógiai képesítést kívánó állásokat nem a mi képzőnkéből kikerült, véleményem szerint legmegfelelőbb képesítésű egyénekkel töltenek be, és nem képeznek ennek megfelelő számú erőt, akkor kötelességünk, hogy az illetékes tényezők figyelmét erre felhívjuk. Ezidőszerint még úgy vagyunk, hogy a mi képzőnket és a mi gyakorlati pedagógiai tudásunkat az említett állások felett rendelkezési joggal bíró tényezők nem ismerik eléggé, vagy talán félreismerik. Ez az oka annak, hogy ők a mi képzőnkkel nem keresik a kapcsolatot és fontos állásokat kisebb pedagógiai képesítésű és egyoldalú tapasztalattal bíró egyénekkel töltenek be. Pedig mily sok s mily értékes erő van nálunk felhalmozva, amiről ők nem tudnak és aminek a népoktatás és a gyermekvédelem óriási hasznát vehetné.

Azok a kollégáink, kik — mint én is — a gyógypedagógiai képzőre való felvételük előtt több évig tanítottak éperzéküeket,

bizonyára egyértelműleg vallják, hogy nagy hiánya az a mi népoktatásunknak, hogy a gyakorló iskolák és a pedagógiai tárgyak tanáraitól, továbbá a népiskolák szakfelügyelőitől nem kívánják meg a gyógypedagógiai képesítést is. Mikor a gyógypedagógiai oktatással közelebbről megismerkedtem, hamarosan kialakult bennem a vélemény, hogy alapos gyakorlati pedagógiai tudást igénylő állásokat hazánkban — csekély kivétellel — mindenféle laikussal töltenek be, csak épen a gyógygyp. képesítéssel és sokoldalú tanítási gyakorlattal bírók — a legalkalmasabbak — hiányzanak e pályákról. És e baj oka, mint tudjuk, az, hogy a mi oktatásunkat nem ismerik tüzetesebben. Sokan azt hiszik, hogy a fogyatékos gyermekek oktatása annyira elüt az érzékűek tanításától, hogy a kettő között vajmi kevés hasonlatosság van. Ezekkel meg kell értetnünk, hogy egy-két speciális módszertől eltekintve, a mi tanításunk csak abban különbözik az érzékűek oktatásától, hogy a mi tanításunk — tekintettel a növendékek gyengébb felfogására és fogyatkozásaira — sokkal részletezőbb, szemléltetőbb; ennek megfelelőleg a kifejezések is egyszerűbbek. Tanítás közben több fogást, módszert alkalmazunk, mint amott és jobban figyelembe vesszük az egyéni különbségeket. Tehát tulajdonképen az érzékűek számára elvben eszményinek megállapított tanítási eljárás kerül nálunk naponta gyakorlati kivételhez, mely eljárásunknak az érzékűek oktatása közben a legértékesebb hasznát lehetne venni. Különböznék ezekről eltekintve, ott is vannak nagyszámban gyengétehetségűek, lassúbb felfogásúak, hibás beszédűek, nagyot hallók, rövidlátók stb. Tehát mindazt, amivel a gyógypedagógia foglalkozik, ott is kiválóan lehetne értékesíteni.

Ezeket a módszereket és ismereteket pedig nem vihetik át jobb úton a népiskolákba, mintha képzőnket a fenti módon reformálják és a képzők pedagógiai és gyakorló-iskolai tanárai, továbbá a népiskolai szakfelügyelők is a mi képzőnkön szerzik meg a képesítésüket.

Az így képzett tanárok, valamint szakfelügyelők bizonyára sok üdvös reformot vinnének be a népoktatásba. Csak így remélhetjük, hogy a népiskolában nemcsak tömegtanítás, hanem egyéni nevelés és tanítás is lesz; a szajkózást mindenütt felváltja az értelmes tanulás; a nyelvtani szabályokat a helyesírás megfelelő szemléltetése és a fogalmazásban való nagyobb gyakorlat fogja helyettesíteni; s lesznek olyan tankönyvek is, melyeket a gyermekek meg is fognak érteni, stb. Mig ha népiskolai tanítókat neveznek ki szakfelügyelőkké és a ped. tárgyak tanáiraivá, azok legfeljebb csak

azokat a tanítási fogásokat ismerik és tudják tanítani, melyek a népiskolákban ma is divatosak. Ezekről korszerű újításokat alig várhatunk, mert ehhez többoldalú tapasztalat és gyakorlat összevetésére volna szükségük, ami a fenti képzés mellett meg volna. Amennyiben nekünk a tanítás terén több tapasztalatunk és tudásunk van, amelyhez egyrészt növendékeink gyarlóságai folytán kifejtett intenzivebb munkálkodás, másrészt sok keserves csalódás árán jutottunk: bizony érdemes ezt másoknak is megismerniök.

Sok okot lehetne még felhozni arra, hogy miért kellene a fenti állásokra gyógygyp. képesítésű egyéneket alkalmazni, de azt hiszem, ennyi is elég ahhoz, hogy mindenki belássa, hogy ezen állások betöltéséhez sem a néptanítói, sem a polg. isk., sem pedig a középiskolai tanári képesítés nem oly megfelelő, mint amilyent a fent leirt módon megreformált képzőnk nyújtana.

A cselekvő-szemlélet.

Irta: Szobolovszky István.

X.

A cselekvő-szemlélet tulajdonképpen kettős műveletet végez. Anyagot nyújt a szubjektív világnak s az ekként nyújtott anyagot rendez, csoportosítja s ellenőrzi. Hogy milyen alakban, minőségben, mennyiségben nyer hajlékot az objektív világ a szubjektív világban, a tanuló szervi és idegrendszeri állapotán kívül főleg a cselekvő-szemlélettől függ. A cselekvő-szemlélet objektív képe igen könnyen látható s ellenőrizhető. Hisz a tanár előtt folyik le minden egyes jelenet, mozzanat. Látjuk, hogy hogyan dolgozik a siketnéma tanuló. Azonban ez a művelet nem elégséges ahhoz, hogy az elme megragadó s megtartó képességére, minőségére tudjunk következtetni. Ezért az irányítás csak akkor jár a helyes úton, hogyha nemcsak a tanuló külső világára, külső cselekedeteire, hanem a bensőkre is vonatkozik. Tisztában kell lennünk a siketnéma fogalmaival; azokkal a fogalmakkal, amelyeket a cselekvő-szemlélet révén szerzett. Tegyük föl, hogy a tanuló egy bizonyos cselekvést végzett. A cselekvés külső képe teljesen helyes. Ámde ebből még nem következik, hogy ez a cselekvés a jövőben is, tehát ismétlésekor is helyes lesz. Az elme megragadó és megtartó képességétől függ a jelzett cselekvésnek szubjektív érvényesülése. Csak e

szubjektív világba való betekintés révén tudjuk, hogy mi jó s mi rossz volt az objektív cselekvő-szemléletben.

A szubjektív világ hasonló a fényképező gép lemezéhez, az érzékszervek pedig a lencsék. Így tehát kiki saját egyénisége szerint készít felvételeket az objektív világról. Ezek a felvételi képek: a fogalmak. Ettől önként következik, hogy a gyermek felvételei tökéletlenebbek, mint a felnőtté; a siketnémáé tökéletlenebbek, mint az épérékűé, de csak bizonyos tekintetben. Hisz a siketnéma lencséjének száma kisebb, mint az épérékűé. Így az épérékű nemcsak több felvételt, de egyuttal többoldalú felvételt is készíthet. Mert addig, amíg az épérékű gyermek pld. a madarai hangjával együtt fényképezheti le, a siketnéma csak a hang nélkül készíthet felvételt. A kép szűkebb körű, mint az előbb említett esetben. Eszerint a siketnéma szubjektív világa teljes egészében nem is egyezhetik meg a külső vilaggal. Arról, hogy milyen minőségben érvényesült a cselekvő-szemlélet az objektív világban, milyenek a cselekvő-szemlélet által keletkezett fogalmak, a rajz számol be. Így nyerjük a fogalmak ábrázolását, a fogalmak grafikai képét, helyesebben: a grafikai gondolat kifejezést. Minden egyes gondolatot lehet a rajz által felszínre hozni, az objektív világba behelyezni. Ebben az esetben a cselekvő-szemlélet elének tárta azt, amit előbb az objektív világból a cselekvő-szemlélet által került az elmébe. Itt látjuk, hogy mit és hogyan szerzett valamit a siketnéma a cselekvő-szemlélet folyamata alatt.

Tudjuk a külső és a belső műveleteket ellenőrizni s helyesen irányítani. Látjuk a felvétel minőségét, valamint azt a sajátoságot, amely a siketnéma egyéniségére vonatkozik. Észleljük a rajzon, hogy a tárgynak, jelenségnek melyik volt az az oldala, amelyről a tanuló jobb, világosabb felvételt készített. Mert tény, hogy a siketnéma a fogalomnak csak azt az oldalát, részét fogja a rajz által felszínre vetni, amelyről jobb felvételt készített. Ez a kép világos s határozott előtte. A cselekvő-szemlélet arra törekszik, hogy a felvétel lehetőleg minden oldalú legyen. Ezzel a fogalom részei világosakká válnak. A teljesség kedvéért világítsuk meg ezt a tételt egy konkrét példával. A tanuló kezébe adok egy almát, azt mondom neki, hogy vágja ketté az almát. A tanuló megteszi. Ezzel bizonyos cselekvő-szemléletet végzett. Látása, tapintása, izomérzése részt vett a műveletnél. Látja a kettévágott almát s azt a különbséget is, amely az egész és a kettévágott alma között található. Látja a feleket, az alma belsejét, husát, magját, héját stb. Bizonyos izomérzése keletkezik, amikor az almát kettévágja. A kés

nyomása az almára, a nyomás különböző fokai, melyek a vágásnál érvényesülnek, nyomokat hagynak a siketnéma karizomérzésében. Észreveheti, hogy a kés nyomása elején nagyobb erőt kíván, mint később, mikor már belehatolt az alma belsejébe. Oka ennek az alma héjának ellenálló, rugalmas képességében, voltában rejlik. Az alma közepe táján a nyomás fokozódik, amennyiben itt elébe kerülnek a pergamentszerű magházak s a kemény magvak, melyeket a kés vagy eltérít útjából, vagy pedig kettészelt. Tapintóérzékelével éri az alma tömörségét, felületinek minőségét. Érti, hogy a héj keményebb, a belseje puhább, recésebb s nedves. Ugyanekkor, amikor a cselekvő-szemlélet végez, szubjektív világa felvételeket készít a műveletről. A felvétel valóságos mozi felvétel. A cselekvések egymásba fonódnak, olvadnak. Természetes: mindez a a tanuló saját „én“-je szerint történik. Az így szerzett fogalmakat, felvételeket összekötjük a beszédszervek mozgásaival, a hangos beszéddel. Nyomban szóbeli kifejezést is adunk a fogalomnak. A tanuló tehát azt mondja: kettévágtam az almát. Itt van egy fél alma, ez két fél alma, Jánosnak adtam egy fél almát, stb. A beszédbeli határ mindig attól függ, hogy milyen nyelvkészsége van a siketnémának. A II. osztályban kevesebbet kívánhatunk, mint a későbbi fokon. Kipuhathatjuk, hogy milyen s mennvi fogalma van a siketnémának az almáról s az akkörüli történő cselekvésről.

Tehát anyagot gyűjtünk s a meglevőt rendezzük, csoportosítjuk a beszéd segélyével. Azonban a beszéd, vagy a tudás csak akkor tartós s értékes, hogyha megvan a maga szilárd alapja. Vagyis minden szónak megvan a maga fogalma, mely a reális világból, a cselekvő-szemléletről eredt. Viszont az is szükséges, hogy minden fogalomnak meglegyen a maga sajátos jellege, tartalma. Ehelyütt nyomban meg kell jegyezni, hogy a fogalom is a „fejlődésnek“ van alávetve. A gyermek fogalma csak néhány vaskosabb vonásból, elemből áll, a felnőtté differenciálódottabb. A cselekvő-szemlélet feladata, hogy a fogalmak tartalmát fejlessze, a felvételeket mindenoldalúvá tegye. Mi által győződünk meg, hogy milyen terjedelmű és jellegű a siketnéma fogalma? Mint már érintettem is, a rajz által. De lehet más által is, így pld. az agyagszlőjd, stb. által is. Itt, jelen alkalommal csak a rajzról akarok szólni. Nem arról a rajzról, amely a „Tantervben“ kijelölt célokat szolgálja, hanem arról, amely minden osztályban s minden egyes tanítási tárgynál érvényesül. Így tehát a rajzot olyannak tekintjük, mint a szubjektív világ külső kifejezőjét, grafikai ábrázolását. A

rajz felszínre veti azt, ami a lélek rejtekében van, amit elsajáftottunk, tapasztaltunk, átéltünk stb.

Ábrázolja a fogalmat s a fogalmak összekapcsolását, biztossabbá, maradandóbbá teszi a tudást, így tehát a hangbeszédet is. A tanuló újból foglalkozik azzal, amivel a cselekvő-szemlélet nyomán foglalkozott.

Térjünk vissza az előbb említett cselekvő-szemléletre. A siketnéma kettévágott egy almát, stb. Láttuk a műveleteket. De nem látjuk, hogy milyenek az ebből eredő fogalmak, a siketnéma fogalmai. Pedig erre nagy szükségünk van. Mindjárt meglátjuk. Megmondjuk a tanulóknak, hogy rajzolja le azt, amit előbb (ma, tegnap, stb.) végzett. Rajzolja le pld. a kettévágott almát. A gyermek szubjektív világában ott érzi azokat a képeket, melyek a cselekvő-szemlélet révén az almára vonatkozólag keletkeztek.

Tehát lerajzolja a két fél almát. Megnézzük a rajzot s összehasonlítjuk azt a valósággal, a lefolyt cselekvő-szemlélettel. Nyomban látjuk, hogy mit ragadott s tartott meg a siketnéma elméje a cselekvésből. Észleljük a hibákat is. Egyszóval tisztában vagyunk a siketnéma idevonatkozó fogalmával, fogalmaival, azok tartalmával.

Gondosan megvizsgáljuk, hogy mely részek, elemek azok, amelyek a cselekvő szemlélet révén kerültek a gyermek tudatába? Hány oldalról történt a felvétel? Melyik a legvilágosabb oldal? Miben rejlik a tökéletlen felvétel oka? Milyen jellegű a siketnéma egyénisége?

Kipuhathatjuk, hogy miben különbözik a siketnéma grafikai gondolata, fogalma az érzékűétől. A utóbbi megadja az alapot, amelyen a siketnéma hangbeszéde épül. Összehasonlítjuk a jelet a grafikai fogalommal: a rajzzal. Melyek azok a főbb vonások, melyek által a siketnéma egy bizonyos tárgyat, cselekvést, jelenséget, stb. jelet? Vajjon a jel vonásai azonosak-e a fogalom grafikai képével, a rajzzal? Látjuk, hogy ezek többnyire hasonlóak. De menjünk tovább, vizsgáljuk meg azt a rajzot, melyet a siketnéma abból a cselekvő-szemléletből szűrt le, melyet az alma kettévágása alkalmával végzett. Itt van a két fél alma. Az egyik nagyobb, a másik kisebb, holott a cselekvő-szemléletnél egyformák voltak a felek.

A felvétel, a figyelem megragadó képessége hibás. A hiba a szem osztóképességében, fejletlenségében rejlik. A siketnéma nem figyelte meg pontosan a fél almák nagyságát, rossz volt az összehasonlítás. A siketnéma nem figyelte meg az alma belsejének az állapotát. Érdességét, melyet a kés okozott, szivacsosságát,

amely az alma tömörségére vonatkozott. A rajznál a fél almák oldalai simák, tehát nem felelnek meg a való tényállásnak. A magházak nincsenek a rajzon feltüntetve. Az almában rejlő magvak körül csak az ép, egész magvak kerültek a rajzba, holott voltak sértett, kettévágott magvak is. Hiányzik az alma szára és koronája is.

A rajzon az alma héja vastagabb, mint az eredeti almán. A színezés is hibás. Az alma belseje, t. i. a felek belső oldala fehér krétával, irónnal van rajzolva, az alma, melyet a siketnéma kettévágott, sárgás-húsú volt. Külseje, héja sárgásbarna, az eredeti almáé pedig sárgásbarna, itt-ott pirosba menő. Kérdés, hogy mit tartott meg a siketnéma a cselekvő-szemléletből? A kettévágott alma főbb, durvább, kirívóbb részeit, elemeit. Mit állapíthattunk meg a rajz révén? Azt, hogy a siketnéma idevágó fogalmai részint jók (az alma alakja, magjai, a kettévágott alma jellege), részint hibásak (az alma színezése, a héj vastagsága), részint pedig hiányosak (az alma szára, koronája, a kettévágott magvak, az alma belsejének a felülete, érdesség, szivacsosság). Vegyük sorba ennél a munkánál szerepelt érzékszerveket. E cselekvésnél leginkább a szem szerepelt. De szerepelt az izomérzés is. A siketnéma érezte a kés nyomását, amikor rajzolt, amennyiben a rendesenél vastagabbra rajzolta az alma héját. Tényleg, a siketnéma amikor az almát kettévágta, jobban megfeszítette a kar, kéz izmait, mert az alma héja kemény volt. Azonban ez a keménység nem állt arányban a héj vastagságával.

Itt tehát az izomérzés legyűrte a látás szerepét s maga került előtérbe. A figyelem inkább a nyomásra irányult, mintsem a látásra. A karnak a késre való nyomása jobban lekötötte a siketnéma figyelmét, mint a látás körébe eső műveletek.

Viszont láttuk, hogy másutt a figyelem java a látással társult.

A kettévágással járó alakváltozás jobban kedvezett a látásnak, mint az izomérzésnek, vagy a tapintásnak. A siketnéma tenyerében tartotta az almát. Itt végezte a cselekvő-szemléletet. A kettévágott almának más izomérzés, tapintási kör felelt meg, mint az egésznek s mégis inkább a látó került előtérbe. A kettévágott alma alakváltozása, a széteséssel járó mozgás inkább a szemnek kedvezett, mint az izomérzésnek s tapintásnak.

Összegezzünk! Milyen szerepet kapott a szem a fogalom grafikai ábrázolásánál? Amint láttuk: a siketnéma a szem által megrögzítette a kettévágott alma alakját, a magnak elhelyezését, az alma héja színéből a sárgásbarna színt. Az izomérzés inkább a héj lerajzolásánál szerepelt, de tévesen. A tapintás pedig csak

a héj simaságára volt tekintettel. Merítünk-e ebből valami hasznot? Mindenesetre igen. Láttuk a siketnéma fogalmának grafikai képét, mely azonos a fogalom minőségével s tartalmával. Láttuk a jó s a hibás elemeket. Ismerjük a siketnéma érzékszerveinek működését egy bizonyos fogalom szerzésénél s reprodukálásánál, a visszaemlékezésnél. Láttuk, hogy mennyi abban az eredetiség, az egyéni sajátosság s értelem. Tudjuk a hibás fogalmat javítani, a hiányos fogalmat bővíteni. Erre azt vethetné valaki, hogy az a művelet, melyet a siketnéma az alma kettévágásánál végzett, fölösleges, mert hisz ilyet már többször csinált életében.

Eszerint nem kellett volna egyebet tennünk, mint lerajzoltatnunk a kettévágott almát. A megjegyzés rossz. Igaz, hogy a siketnéma elégszer végzett az előbbihez hasonló, vagy azonos műveletet, így tehát azt le is tudná rajzolni. Értékes ez is. Azonban minthogy nem láttuk a műveletet, nem láttuk az anyagot, az anyagváltozást, stb. így nem is tudunk a rajz révén a fogalom helyességére, avagy helytelenségére következtetni. Nem láttuk, hogy milyen volt az alma, héja, magja, szára, koronája, színe, stb. A fogalmak helyességének az ellenőrzése csak ott lehetséges, ahol az illető cselekvő-szemlélet a tanár jelenlétében történik. Menjünk tovább. A siketnéma megismételte az előbbi cselekvő-szemléletet. Kérdés: jobb volt-e a rajz, a fogalom grafikai ábrázolása? Jobb, tartalmasabb. Kevesebb hiba csúszott bele. A siketnéma megfigyelte az alma szárát, a kettévágott magvakat, a hús érdességét. Mindez rajta volt a második rajzon. Nem figyelte meg az alma külső és belső színét teljes pontossággal. A színárnyalatok csak nehezen vésődnek emlékezetébe. Eszerint a hasonló cselekvő-szemléletek ismétlődése tökéletesítette a fogalmakat is. Van-e némi jelentősége a rajznak, a fogalom, grafikai ábrázolásnak a beszéd-tanításánál, vagy egyéb tanítási tárgynál? Igen. Vegyük a beszéd-tanítást! A siketnéma kettévágott egy almát. Tehát azt mondja: kettévágtam egy almát, vagy az almát.

A kifejezési forma mindig attól függ, hogy melyik fogalmat akarjuk a szó által felszínre hozni, melyiket kívánjuk a megfelelő szóhoz kapcsolni. Tegyük föl, hogy a siketnéma már ismeri az „alma“ fogalmát, jól használja a tárgy ragot is, tisztában van a vág fogalommal is. De nem ismeri a „kettévág“, a „kettévágtam“, stb. fogalmakat. Ezeket akarjuk a szóhoz csatolni, ami a cselekvő-szemlélet alatt meg is történik. Ámde, mint említettem is, a beszéd-tanításnál nemcsak az elme megragadó, hanem megtartó képessége is kell, hogy kellően érvényesüljön. Tehát meg kell vizsgálnunk

az elme megtartó képességét is. A vizsgálás a rajz és az írás által történik. A siketnéma lerajzolja és leírja a fogalmat. Összehasonlítjuk a szót, a leírt szót a fogalommal, a rajzzal, vajjon egyeznek-e egymással, vagy sem. Einnél a műveletnél erősödik a siketnéma idevágó fogalma, szorosabban összeolvad a szó a fogalommal, amennyiben a siketnéma a rajz által visszaidézi a cselekvés által szerzett fogalmat s az ahhoz csatolt szót is. Mi idézi vissza a szót? A lepergett cselekvő-szemlélet nyomán támadt diszpozíciók. A „kettévágtam“ szófogalom visszaidézésénél szerepel a szem. A siketnéma, mikor a jelzett szóra gondol, maga előtt látja, érzi a kettévágással járó műveletet. Itt bizonyos részeket lát, melyek előbb egy egésznek alkatelemét képezték. Eszébe jut a kar, a kés, stb. szerepe, az izmok munkája, a tapintóérzék működése. Mindezek a szófogalom visszaidézésénél nagy szerepet játszanak.

Mindezen sokoldalú visszaidézés kizáróan csak a cselekvő-szemlélettől eredhet. A siketnéma nem téveszti a fogalmakat a szavakkal s viszont. Mert minden szónak, melyet visszaidéz, több fonala, gyökere, gyökérszála van. Helyesen alkalmazza a beszédet. A rajz pedig megerősíti az elme által megragadott s megtartott fogalmakat, szavakat. Ha az egy osztályba tartozó siketnémák ugyanazon tárgyhoz, eseményhez, stb. fűződő fogalmak tartalmát elemezzük, kiderül, hogy azok tartalma nem egyező, nem azonos egymással. Találunk rokon vonásokat is, de vannak egymástól elütők is. Mindez a siketnéma egyéniségéhez, típusához, érzékei fejlettségéhez igazodik. A szó, mely alatt a fogalom rejtőzik, csak általános jellegű. Ennek révén nem is lehet a siketnéma egyéniségére következtetni. Hisz a hang nála nem hang, csak bizonyos kép. Az egyéniség sajátosságai csakis a fogalmakban rejlőhetnek. A fogalmak grafikai ábrázolását már az I. osztályban kezdjük a szótár segítségével. Minden siketnéma saját felfogása s tehetsége szerint rajzol. A sablont zárjuk ki a tanítás köréből, mert akkor hamis képet kapunk a siketnéma szerzett fogalmairól. Előrajzolás sem tanácsos, mert akkor a kis siketnéma fogalmának nincs egyéni jellege, a fogalmat nem látjuk úgy, amint azt a siketnéma megragadó és megtartó elmebeli képessége mutatja. Hadd rajzoljon a siketnéma. Nem baj, ha a rajz nem is tartozik az esztétika körébe. Fő az, hogy egyéni legyen, gyermekrajz legyen, amely magában rejtí az illető siketnéma egyéni sajátosságait, az elme megragadó s megtartó műveletének az eredményét.

Ha pld. az „alma“ fogalmát tanítjuk, a siketnéma rajzolja le

az almát úgy, ahogy annak a képe elméjében kialakult. Igaz, hogy a fogalom grafikai képe, annak minősége összefügg a rajz technikai képével is, a tanuló kézügyességével. A nagyobb kézügyességgel bíró siketnéma szebb rajzot készít, mint az ügyetlen. Azonban ismét jelzem, nem az esztétikai vonás a fő, hanem az egyéni vonás, amely az almára vonatkozik. A siketnéma fogalma kezdetben durva, csiszolatlan. Hasonló a vakolatlan házhoz. A fogalom vakolata, díszítése csak idővel kerül oda, ohova tartozik. Ebben rejlik a fogalom tartalmi fejlődése, a fogalom grafikai ábrázolásának a díszítése, az esztétikai körökbe való behelyezése. Az I. osztályban megkezdett rajzot a többi osztályban tovább folytatjuk. Így pld. a második osztályban nemcsak az elszigetelt, hanem az egymással összefüggő, együvé tartozó fogalmak, mondatok, mondatkörök stb. kerülnek a grafikai ábrázolás területére, a rajzba. Mindig azt rajzoltatjuk le, amit előzőleg cselekvő-szemléletileg végzett a tanuló. Ezt a műveletet alkalmazhatjuk az egész osztály előtt is, a nagy táblán. Egy-két gyermek rajzol, a többi figyel, beszélget a tárgyról, az eseményről, amely a rajz által kerül felszínre. A gyermekek örömmel rajzolnak s beszélnek, mert akkor saját belső világukkal foglalkoznak. Amint már hangoztattam is, a gondolatok grafikai ábrázolását, rajzát nemcsak a beszédtanításnál, hanem más tanítási tárgyaknál is üzzük. Tehát: a földrajznál, a természetrajznál, a természettannál, az olvasásnál, a történelemnél, az alkotmánytannál, stb. is.

Így pld. a természetrajznál: a siketnéma lerajzolja a növény testét, alkotórészeit, esetleg külön is (párta, csésze, magház, termő, gyökér stb.) lerajzolja a növény környezetét s azt a hatást, melyet a növény környezetével együtt rája tett. Így kerül együvé a növénytan a természeti széppel, amely a siketnéma érzelmivilága fejlesztése szempontjából kiváló értékű. Az így készített rajzok valóságos tükei a siketnéma lelkületének. Együttal a tudás rögzítői s felelevenítői.

(Folyt. köv.)

Euritmikus tornagyakorlatok.

Irta: Ungermann József.

A budapesti áll. kisegítő-iskolában a múlt tanév folyamán illesztettük be a tornaoktatásba az euritmikus gyakorlatokat. Reményeink beváltak és feltevéseink igazolódtak: a gyengetehetségű gyermek a megtanult gyakorlatsorokat előszámolás nélkül, pusztán ritmikus ütésre vagy a zeneszó ritmusára, helyesen és pontosan képes elvégezni.

Az ilyen gyakorlatoknak nemcsak a testnevelés, hanem a kedélynevelés, a gyermek önfegyelmezése és önbizalmának nevelése szempontjából is nagy jelentősége van. A növendékek nagyobb kedvvel, több figyelemmel és odaadással dolgoznak, ha szabadabban, saját ügyességükre utalva végzik a gyakorlatokat.

A gyermekcsoport megtanulja, begyakorolja az egyes gyakorlatsorokat s ha már tudja, ritmikusan, tehát egyöntetűen kell elvégeznie az egész csoportnak. Minden egyesnek vigyáznia kell, hogy a ritmust el ne tévessze, ne siessen, el ne maradozzék, hogy a gyakorlat egyöntetűen, egyszerre folyjon. Vigyáznia kell arra is, hogy magát a gyakorlatot ne tévessze el, mert a legkisebb tévedés már szembeötlő, kirívó. A csapatnak önmagának kell fegyelmet tartania, különben csúnya a gyakorlat. Épen azért nem érzi súlyosnak a fegyelmet, mert az nem erőszakos, hanem szükséges és természetes. A gondolatait nem kalandoztathatja el más kellemebb tájak felé, kénytelen figyelni. És mennyire őrtül aztán a kis csapat, ha precizen sikerül elejétől-végig az egész gyakorlatsor! Önmagába, ügyességébe és képességeibe vetett bizalma erősödik, hiszen látja, hogy segítség nélkül is tud valamit bemutatni s mindamelllett mégsem fajulhat az el önbizakodottságá, mert a legkisebb önbizakodott figyelmetlenség és hányavetiség maga figyelmezteti elkövetőjét. Még a leggyengébb is észreveszi és érzi, ha hibázott, elpirul, félénken néz szomszédjára és minden igyekezetével rajta van, hogy bejusson újra a taktusba. Ez pedig nehezen sikerül. Azért jók ezek a gyakorlatok, figyelemre szorítják a figyelmetlent.

Legjobb az euritmikus gyakorlatokat zeneszóra végeztetni. A gyengetehetségű gyermek esetlen mozdulatainak ügyesebbé s valamennyire kecsessé tételére ez a legjobb eszköz. Zeneszóra lépnek fel, zeneszóra sorakoznak, a zene jelzi a gyakorlatot, a bevezető taktusra merednek vigyázz-állásba és a befejező taktus jelzi a pihenő állást. A zenét pótolhatja ének. De énekelve min-

den mozgást — pl. törzshajlítást hátra — nem lehet végezni s az könnyebben fárasztja el az amúgy is erősebben dolgozó tüdőt. Ahol tehát muzsikaszó nincsen rendelkezésünkre, ott ütenyezésre tornásztatunk. S ha már biztosak a növendékek a gyakorlat részleteiben is, akkor a saját ritmusérzékükre támaszkodhatunk, a gyakorlatot csak megindítjuk s a növendékek minden további jel nélkül folytatják végig. Ez eleinte nehezen fog sikerülni, de hiszen azért kell gyakorolni.

Gyakorlatainkat *Demoor: Die anormalen Kinder* c. könyvéből vettük, ahol a gyakorlatokat kísérő zene is megvan. Mi azonban megfelelő ütemű népdalokat alkalmaztunk kísérő zenének. Természetes az, hogy a Demoor könyvében közölt gyakorlatokhoz nem szükséges föltétlenül ragaszkodnunk. Összeállíthatók a magyar népdalnak megfelelőbb, sőt minden egyes dalocska ütemeihez alkalmazható gyakorlatok. De ha zeneszó nélkül tornásztatunk, akkor is szerkeszthetünk változatosabbnál változatosabb gyakorlat-sorokat.

Demoor gondolatmenete az euritmikus tornáról röviden a következő: A mozgásnak két tulajdonsága van: szabatoság és ritmus. Szabatos a mozgás akkor, ha az idegrendszer csak egy bizonyos izomcsoportozatot működtet. Az izomritmus pedig valamely mozgásnak más — megelőző vagy követő — mozgáshoz való kapcsolása által keletkezik és látható kifejezése az agyi központok szabályos működésének. Az anormális gyermekeknél ez hiányos. Kifejlesztenie a tornaoktatásnak kell. Az euritmikus tornát azért ajánlja, mert: 1. Tetszik. Fegyelmet tart. A növendékek nem unatkoznak, pontosan és frissen mozognak. 2. A ritmus a különböző izmok gyakorlására kombinált sorokat jobban tartja meg az emlékezetben. Az emlékezet erősödik. — 3. A figyelmet fejleszti, mert asszociációkon alapul. — 4. Igen változatos lehet s így minden izomcsoport erősíthető.

A Demoor könyvében kiírt gyakorlatok, melyek a brüsszeli kisegítő-iskolából valók, a következők:

I. Szabadgyakorlat.

1. A balkar emelése mellső középtartásba.
2. Ugyanaz jobbkarral, balkar le.
3. Balkar fel, jobbkar le.
4. Alapállás.
5. Mindkét kar emelése mellső középtartásba.
6. Karok behajlítása a válhoz.

7. Karok nyújtása előre.
8. Alapállás.
9. A balkar emelése oldalsó középtartásba.
10. Ugyanaz jobbkarral, balkar le.
11. Balkar fel, jobbkar le.
12. Alapállás.
13. Mindkét kar emelése oldalsó középtartásba.
14. Karok behajlítása vállhoz.
15. Karok nyújtása oldalt.
16. Alapállás.

II. Szabadgyakorlat.

1. A bal alsókar behajlítása a felsőkar elé.
2. Alapállás.
3. A balkar emelése magastartásba.
4. A balkéz csipőre.
- 5–8. Ugyanezek jobbkarral. (1–4)
- 9–10. Törzshajlítás előre. (a hajlítás folytonos, nem szaggatott!)
- 11–12. Törzsnnyújtás.
- 13–14. Törzshajlítás hátra.
- 15–16. Törzsnnyújtás (a kezek a csipőn maradnak).
17. A balláb emelése előre.
18. Alapállás (kezek maradnak).
- 19–20. Ugyanez jobblábbal (17–18).
21. A balláb emelése oldalt.
22. Alapállás (kezek maradnak).
- 23–24. Ugyanez jobblábbal (a kezeket le).

III. Szabadgyakorlat.

1. A baltérd emelése, kezeket csipőre.
2. A balláb nyújtása, ferdén előre.
3. Lépőállás (a lábfej érinti a padlót).
4. Alapállás.
- 5–8. Ugyanezek ballábbal (1–4).
9. Kezeket a tarkóra.
10. Bal lépőállás oldalt.
- 11–12. Törzshajlítás balra.
- 13–14. Törzsnnyújtás.
15. Balláb vissza.
16. Alapállás.
- 17–24. Ugyanezek jobbra (9–16.)

IV. Szabadgyakorlat.

1. Bal lépőállás ferdén előre, karok emelése mellső középtartásba, törzsfordítás balra.
2. Bal lépőállás előre, karok előre, törzs előre (a test kimozdított része nyolcadfordulatot tesz előre).
3. Alapállás.
- 4—6. Ugyanaz jobbra (1—3).
7. Bal lépőállás ferdén hátra, karok emelése oldalsó középtartásba és az alsókar behajlítása a felsőkar fölé.
8. Bal lépőállás egyenesen hátra, karnyújtás (kézfej lefelé).
9. Alapállás.
- 10—12. Ugyanez jobbra (7—9).
13. Terpeszugrás, karok oldalsó középtartásba emelése.
14. Alapállás, karok magastartásba emelése.
15. Terpeszugrás, karok oldalsó középtartásba.
16. Alapállás, karok mellső középtartásba.
17. Terpeszugrás, karok magastartásba.
18. Alapállás, karok oldalt le.
- 19—24. Mint 13—18.

I. Súlyzógyakorlat.

1. Bal lépőállás előre, karok mellső középtartásba (tenyér lefelé).
2. Karokat oldalsó középtartásba.
3. Karokat előre (súlyzókat összeütni.)
4. Alapállás.
- 5—8. Ugyanaz jobblábbal (1—4).
9. Bal lépőállás oldalt előre, törzsfordítás balra, karok magastartásba, jobb sarok emelése.
10. Karokat oldalt le.
11. Karokat oldalt fel (a súlyzókat összeütni).
12. Alapállás.
- 13—16. Ugyanaz jobblábbal (9—12).

II. Súlyzógyakorlat.

1. Karok oldalsó középtartásba (a tenyér fölfelé).
2. Karhajlítás (a súlyzók a vállon).
- 3—4. Törzshajlítás előre.
- 5—6. Törzsnyújtás.
7. Karnyújtás (a tenyér lefelé).
8. Alapállás (a karok maradnak).

9. Bal lépőállás hátra, karhajlítás (a súlyzók a vállon).
10. Karnyújtás fölfelé.
- 11—12. Törzshajlítás hátra.
- 13—14. Törzsnyújtás.
15. Karhajlítás (a súlyzók a vállon; mint 9-nél)
16. Alapállás (a karok le).
- 17—24. Mint 9—16, de jobblábbal.

III. Súlyzógyakorlat.

A mozgások gyorsak:

1. Bal lépőállás oldalt, karok oldalt emelése magastartásba.
2. Karokat le.
3. Karokat oldalt magastartásba fel (a súlyzókat összeütni).
4. Törzshajlítás balra.
5. Törzsnyújtás.
6. Törzshajlítás jobbra.
7. Törzsnyújtás.
8. Karokat oldalt le.
9. Karlendítés magastartásba (a súlyzókat összeütni).
10. Alapállás.

A mozgás lassú:

11. Bal lépőállás rézsút előre, karemelés magastartásba, törzsfordítás balra.
12. Karokat oldalsó középtartásba (a tenyér fölfelé,) gyenge törzsfordítás balra.
13. Vissza 11-re.
14. Alapállás.
- 15—18. Mint 11—14., de jobb lépőállás.

IV. Súlyzógyakorlat.

1. Támadóállás félbalra, karlendítés oldalsó középtartásba.
2. Törzshajlítás előre (a súlyzókat a balcomb alatt összeütni).
3. Törzsnyújtás, a karok mint 1-nél.
4. Alapállás.
- 5—8. Mint 1—4., de jobb támadóállás.
9. Térdhajlítás, a súlyzókat mellső középtartásban összeütni.
10. Alapállás.
- 11—13—15. Mint 9.
- 12—14—16. Mint 10.

I. Botgyakorlat.

1. Bal lépőállás előre, a botot a mellhez (vállmagasságban).
2. Karnyújtás előre.
3. A botot a mellhez.
4. Alapállás.
- 5—8. Mint 1—4., de jobb lépőállás.
9. Bal lépőállás hátra, a botot a mellhez.
10. Karnyújtás fölfelé (a fej kissé hátrahajlik).
11. A karok vissza a mellhez.
12. Alapállás.
- 13—16. Mint 9—12., bal lépőállással.

II. Botgyakorlat.

1. Bal lépőállás oldalt, a botot a mellhez.
2. A balkar kinyújtása ferdén előre, a jobbkar a törzs elé behajlik.
3. Karok vissza a mellhez.
4. Alapállás.
- 5—8. Mint 1—4., ellenkező oldalt.
9. Bal lépőállás rézsút előre, a botot a mellhez.
10. A balkar kinyújtása ferdén magasra, a jobbkar a törzs elé behajlik.
11. Karok vissza.
12. Alapállás
- 13—16. Ugyanez (9—12) ellenkező oldalt.

III. Botgyakorlat.

1. Támadóállás félbalra, karlendítés magastartásba.
2. Alapállás.
- 3—4. Ugyanez jobbra.
5. Botot a mellhez (gyors).
6. Karnyújtás mellső középtartásba (gyors).
7. A bot jobbra fordítása (nyújtott karokkal, a balkar felül).
8. Vissza 7-re.
9. Botot a mellhez (gyors).
10. Alapállás.
- 11—16. Ugyanez, 13-nál a bot balra fordul (5—10).

IV. Botgyakorlat.

1. Botot a mellhez.
2. Támadóállás félbalra.

3. A balkar kinyújtása (csúszik a boton), a jobbkar a test előtt behajlik (a bot vízszintes és a támadás irányába mutat).
4. Karlendítés magastartásba.
5. Botot a mellhez.
6. Alapállás.
- 7—12. Ugyanezek ellenkezőleg.
13. Botot a mellhez.
14. Bal támadóállás rézsút hátra.
15. A balkar kinyújtása hátrafelé (mint 3-nál, de a bot hátra mutat).
16. Karlendítés magastartásba.
17. Botot a mellhez.
18. Alapállás.
- 19—24. Ugyannz jobbra (13—18).

I. Buzogánygyakorlat.

1. Bal lépőállás előre, karlendítés magastartásba (elől lendítés).
2. Alapállás.
- 3—4. Ugyanaz jobbra.
5. Bal lépőállás oldalt, karlendítés magastartásba, oldalt lendítés).
6. Alapállás.
- 7—8. Ugyanaz jobbra.
9. Karlendítés oldalsó középtartásba, a buzogány az alkaron.
10. Törzsfordítás balra.
11. Vissza 9-re.
12. Alapállás 2 ütemre: *a)* a buzogány kinyújtása az alkar irányába, *b)* karokat le.
- 13—16. Ugyanaz, törzsfordítás jobbra. (9—12).

II. Buzogánygyakorlat.

1. Bal lépőállás hátra, karlendítés magastartásba (elől lendítés), a buzogány az alkaron, kis fejhajlítás hátra.
2. Karhajlítás (a buzogányok a kar mögé kerülnek).
3. Karyújtás (a buzogányok mint 1-nél).
4. Alapállás 2 ütemre: *a)* a buzogány előrenyújtása, *b)* karokat le.
- 5—8. Ugyanaz jobb lépőállással (1—4).
9. Karlendítés mellső középtartásba, a buzogány az alkaron.
10. Alapállás 2 ütemre: *a)* a buzogány előrenyújtása, *b)* karokat le.
- 11—12. Ugyanaz, karlendítés oldalsó középtartásba.
- 13—14. Mint 9—10.
- 15—16. Mint 11—12.

III. Buzogánygyakorlat.

1. A balkar $\frac{2}{3}$ körzése (a törzs előtt jobbra emelendő).
  2. Körzés a buzogánnyal (a kar mozdulatlan).
  3. Alapállás.
  - 4—6. Ugyanaz jobbkarral.
  7. Mindkét karral $\frac{2}{3}$ körzés (a törzs előtt a balkar halad felül).
  8. Mindkét buzogány körzése.
  9. Alapállás.
  - 10—12. Ugyanaz (a jobbkar halad felül a törzs előtti körzésnél).
- A gyakorlat módosítható a buzogány hátrafelé való körzése által.

IV. Buzogánygyakorlat.

1. Karlendítés oldalsó középtartásba, a buzogány az alkaron.
2. Körzés előre, körzés után a buzogány nyújtva marad.
3. Balkar fel, jobbkar le.
4. Mindkét kar vissza oldalsó középtartásba.
5. Jobbkar fel, balkar le.
6. Mindkét kar vissza oldalsó középtartásba.
7. Körzés hátra.
8. Alapállás.
9. Karlendítés mellső középtartásba, körzés kifelé.
10. Karlendítés magastartásba.
11. Törzshajlítás balra.
12. Törzsnyújtás.
13. Törzshajlítás jobbra.
14. Törzsnyújtás.
15. Körzés kifelé.
16. Alapállás.

Szabadgyakorlat.

1. Bal lépőállás előre, kezeket a csipőre.
2. Törzshajlítás előre.
3. Törzsnyújtás.
4. Alapállás.
- 5—8. Ugyanaz, jobb lépőállással.
9. Bal lépőállás oldalt, karlendítés magastartásba.
10. Törzshajlítás balra.
11. Törzsnyújtás.
12. Alapállás.
- 13—16. Ugyanaz jobbra.

17. Bal lépőállás hátra, karkulcsolás hátul.
18. Térdhajlítás (a baltérd a padlót érinti).
19. A jobbláb előrenyújtása.
20. Törzshajlítás hátra.
21. Törzsnyújtás.
22. A jobbláb visszahajlítása.
23. Sarokemelés.
24. Alapállás.
- 25—32. Ugyanaz, jobb lépőállással hátra. (17—24.)

Buzogánygyakorlat.

1. Támadóállás balra, balkar lendítés mellső középtartásba, jobbkar lendítés magastartásba.
2. A balkar behajtása a fej fölé, jobbkar le.
3. Vissza 1-re.
4. Alapállás.
- 5—8. Ugyanaz ellenkezőleg.
9. Támadóállás félbalra, karlendítés előre ferde magastartásba (a buzogányok az alkaron).
10. Átmenet védőállásba (támadóállás hátra, a lábak nem mozdulnak a helyükről), karhajlítás (a buzogány talpa a vállon).
11. Támadóállásba vissza, kettős körzés után a karok kinyúlnak ferde magastartásba. (A támadóállás marad 16-ig.)
12. Kettős körzés után a karok mellső középtartásba.
13. Kettős körzés után törzshajlítás előre, a buzogányok a balláb két oldalán a földet érik.
14. Törzsnyújtás, karlendítés oldalsó középtartásba, a buzogányok az alkaron.
15. Karlendítés mellső középtartásba, a buzogányok előre nyulnak.
16. Alapállás.
- 17—24. Ugyanaz ellenkező oldalra. (9—16.)

Lélegzési gyakorlat.

1. A balláb a jobb elé kerül (egy vonalba), balkar lendítés előre magastartásba.
2. Balkar lendítés oldalt le, jobbkar lendítés oldalt fel.
3. Jobbkar oldalt le, balkar oldalt fel.
4. Alapállás.
- 5—8. Ugyanaz ellenkezőleg.
9. Sarokemelés, karlendítés oldalsó középtartásba (mély belélegzés).

10. Alapállás (kilélegzés).
  - 11—12., 13—14., 15—16. mint 9—10.
  17. Sarokemelés, a kezeket a csipőre.
  - 18—20. Guggolás.
  - 21—23. Felemelkedés.
  24. Alapállás.
-

A hamburgi első nemzetközi kísérletező fonetikai kongresszus.

Ismerteti: **Istenes Károly.**

A siketnémák és a hibásbeszédűek oktatásügyét igen közelről érdeklő kongresszus tartott f. évi április hó 19—22. között Hamburgban. Ezen a kongresszuson oktatásügyünk egyik legfontosabb s mondhatnám alapvető ismeretköre lépett a világ elé, mint olyan önálló tudományág, amely kutatásainak eredményével a praktikus élet terén nemcsak a siketnémák oktatásügyének lesz majd hivatott előbbre vivője, hanem nagy hasznára lesz ez a beszédhibák kezelésmódjának, továbbá a nyelvtudománynak, a modern nyelvtanítás módszerének, az énekhangképzésnek, a szónoklás művészetének és a beszéd hygieniájának.

Hogy a siketnémák oktatásügye mily szoros vonatkozásban volt a kongresszussal, azt az ott fejtegetett speciális szakkérdések nagy száma mellett a kongresszusnak az a kegyeletes ténye bizonyítja legfényesebben, hogy *Heinicke Sámuelnek*, a siketnémaoktatás reformátorának és a beszédtanítás nagymesterének, mint kiváló gyakorlati fonetikusnak a Hamburg melletti Eppendorfbán lévő emlékoszlopát megkoszorúzta.

Ezeknek előrebocsajtása után lássuk magát a kongresszust és annak egész lefolyását!

A kongresszust előkészítő-bizottság szeme előtt több fontos cél lebegett akkor, amikor annak szervezését elhatározta. Legfontosabb célja az volt, hogy rámutasson a kísérleti fonetika lényegére és céljára. De célja volt továbbá az is, hogy megjelölje azokat az érdekköröket és társtudományokat, amelyek úgy az elmélet, mint pedig a gyakorlat terén sok üdvös eredményt várhatnak a kísérletező fonetikától. A nagyobbára demonstratív előadásokkal pedig azt a célt szolgálta, hogy kimutassa, miként a kísérletező fonetika már művelése első éveiben is jelentős eredményekre

tekinthet vissza. De rá kell hogy mutassak — a kongresszus céljáról irván — arra is, hogy megjelölte a kongresszus a közel jövő kutatásainak irányát is. Ugyancsak e helyen kell felemlítenem azt is, hogy kiállításszerűleg mutatta be a kongresszus azokat a gépezeteket és műszereket valamint azok alkalmazásmódját, amelyek használatban lévő eszközei a kísérletező fonetikának. Látni való tehát ezekből, hogy ez a kongresszus nem a régi csapásokon járó s csupán csak a szokásoknak hódoló ünnepi gyülekezet volt, hanem fontos s immár mulaszthatatlan kezdeményezője és propagálója egy eddig még nem eléggé kultivált tudományágnak. Ilyen sokféle céllal szervezett kongresszuson találhatott magának működési kört az érdekelt orvosprofessor, a nyelvtudós s a pedagógus egyaránt.

A kongresszus példás szervezettségére vallott az a körülmény, hogy a kongresszus napját megelőző délután legelőször is arról történt gondoskodás, hogy a kongresszus minden egyes tagja bőven ellátatott írásos s igen részletes programszerű utasításokkal. Gondoskodott az előkészítő bizottság arról is a kongresszust megelőző estén, hogy a tulajdonképeni kongresszus előtt megismerkedhessenek egymással a kongresszus tagjai, hogy másnap, a kongresszus megnyitásán már mint ismerősök köszönthessék egymást. Ez az első találkozás, illetve ismerkedés felette kedves, fesztelen, kedélyes és közvetlen volt. Érdekes képet nyújtott az a sok-sok idegen egy csoportban. Képviselve volt ebben a csoportban az egész művelt világ. A külföldieket tekintve Olaszország volt a legnagyobb számmal képviselve. Ennek az a magyarázata, hogy a kongresszus gondolata Olaszországban vetődött fel s kezdetben úgy is volt, hogy az első kongresszus Milanóban lesz. De tekintettel az olaszok arra, hogy ez idő szerint Hamburgnak van a legmintaszerűbb fonetikai laboratoriuma, a németek javára lemondottak elsőbbségi jogukról. A második kongresszus azonban Milanóban lesz.

A tulajdonképeni kongresszus április hó 20-án vette kezdetét Dr. Melle, hamburgi polgármester védnöksége alatt, a tudományos célokat szolgáló nagy felolvasó teremben. Az elnöki tisztet Dr. Meinhof, az afrikai nyelvek hamburgi professora töltötte be, aki megnyitó beszédében szíves szavakkal köszöntötte az egybegyülteket, majd kifejezte abbeli nagy örömét, hogy az első hívó szóra ily nagy számban jöttek össze a kísérleti fonetika iránt érdeklődők. Általános lelkesedéssel fogadta a kongresszus az elnöklő Dr. Minhof professor azon bejelentését, hogy II. Vilmos császár Ő Felsége is részt vett már Hamburgban egy kísérleti fonetikai

előadáson. Majd Hamburg városát és annak nagynevű polgármesterét köszöntötte. Háláját fejezvé ki azért a gondosságért, amelynek köszönheti, hogy ma Hamburgnak oly mintaszerűen berendezett és felszerelt kísérleti fonetikai laboratóriuma van.

Az elnöki megnyitó után Dr. Melle védnök-polgármester vette át a szót, aki a szenátus nevében szívélyesen üdvözölte a kongresszust. Örömet fejezte ki affelett, hogy a gyűlés helyéül Hamburgot választotta a kísérleti fonetikai társaság. Ezt, a szenátusra nézve oly kedves választást annak tudja be, hogy ezzel a társaság Hamburg városának a kísérleti fonetika terén kifejtett eddigi munkásságát kívánta méltányolni. Majd pedig a hamburgi kísérleti fonetikai laboratórium felállításának és fejlődésének történetét mondja el. Tekintve e történeti tényeknek jövőbeli fontosságát, helyénvalónak találok azokat a jövő számára e helyen is megőriztetni.

Mintegy öt évvel ezelőtt a birodalmi gyarmathivatal és a birodalmi tengerészeti hivatal beleegyezésével Hamburg városa egy, kifejezetten tudományos célokat szolgáló hatalmas palotát emelt abból a célból, hogy ott, a már meglévő tudományos intézetekkel szorosban egyesülve, special a birodalmi és tengerentúli összeköttetésekre vonatkozó ismeretágakat kultiválják. Az ilyen céllal szervezett gyarmatintézetnek elsősorban egész természetesen a nyelvtudományokra kellett kiterjeszteni figyelmét. Azonnal át is érezte ennek fontosságát a vezetőség, aminek aztán az lett a természetes folyománya, hogy nemcsak az európai nyelvek tudományos kutatását határozták el, hanem az összes gyarmatnyelvekét is s így többek között az afrikai nyelvek tanulmányozására is állítottak fel megfelelő tanszék. Az a nagynevű tudós pedig, akire Hamburg városa az afrikai nyelvek tanszékét bízta, Dr. Meinhof professor.

Dr. Meinhof professor, aki egyébként az összes gyarmatnyelveket felvette szemináriumán, már a kezdet-kezdetén kimerítően és meggyőzően bebizonyította, hogy a nyelvek sikeres tanulmányozásához elengedhetetlenül szükséges az eddig még nem eléggé kultivált kísérletező fonetika. Szükségét bizonyítván, többek között az afrikai nyelvekre mutatott rá, amelyknél igen sok esetben nem csak az irodalom hiányzik, hanem maga az írás is. Az ilyen nyelvek megfigyelésénél és tanulmányozásánál csupán csak a fülre van utalva a kutató. Ezeknél a nyelveknél azonban még a legiskolázottabb fül sem képes biztos megfigyeléseket végezni; még pedig azért nem, mert nemcsak a hangok különbözősége, hanem az egyes szavak hangsúlya és erőssége is megváltoztatja az értel-

met. Tévedésektől ment vizsgálatokhoz tehát precíz műszerekre van szükség. Ezeket a precíz műszereket pedig a kísérletező fonetika van hivatva megszerkeszteni. A kísérletező fonetika fog gondoskodni tehát arról, — s részben már gondoskodott is — hogy olyan eszközök szerkesztessenek, amelyek segítségével a nyelvet kutató beszéd közben maradandóan örökítheti meg az egyes szervek pillanatnyi helyzetét. Így lesz elérhető, hogy a vizsgálatok nem lesznek időhöz kötve.

Dr. Meinhof professor a gyarmatnyelvek szemináriumán kezdettől fogva végzett ilyen értelmű és célú vizsgálatokat. A vizsgálatok sikerét biztosítandó, Hamburg városa — felismervén e kérdésnek messzemenő horderejét — Dr. Meinhof professor ajánlatára külön, úgynevezett kísérletező fonetikai laboratóriumot létesített. A laboratóriumot Dr. Meinhof professor főfelügyelete alatt a célnak megfelelően Dr. Panconcelli-Calzia szerelte fel, akinek a kísérletező fonetika terén már eddig is szintén nagy érdemei vannak.

Ma már aztán oda fejlődött ez a laboratórium, hogy nemcsak a gyarmatnyelvek szemináriumát szolgálja s nemcsak annak céljait oldja meg eredeti hivatásához hiven, hanem szolgálatába szegődött az az összes európai nyelveknek, a szónoklás és az éneklés művészetének, a siketnémák oktatásmódjának, a beszédhibák kezelésmódjának és a beszéd higiéniájának. Így lett ezen intézet, gyarmatügyi célokat szolgáló keretein kívül növekedve, általános jelentőségű és közérdeklődés tárgya.

Örömmel és büszkén állapítja meg, hogy a Hamburgban már kipróbált kísérleti fonetika úgy gyarmatügyi szempontból, mint pedig általános szempontból jelentős eredményekre mutat hat rá.

Beszéde végén ama véleményének adott kifejezést, hogy az a kísérletező fonetika, amelynek széles körben való terjesztése céljából sereglettek egybe kongresszusra az itt jelenlévők, évről-évre mindig több figyelemben és gondozásban fog részesülni.

Dr. Melle védnök-polgármester beszédét nagy figyelemmel hallgatta végig a kongresszus s értékes fejtegetéseért lelkesen tüntetett mellette.

A védnök beszéde után az üdvözlések hosszú sora következett. Hazánk részéről Dr. Balassa József kiváló fonetikusunk szólalt fel, aki üdvözlő beszédében hazánk büszkeségére, Kempen tudósra hívta fel a kongresszus figyelmét, aki már egy századdal ezelőtt értékes kísérleti fonetikai munkásságot fejtett ki. Felem-

lítette ez irányú irodalmi munkásságát és az általa szerkesztett beszélőgépet.

A kongresszussal járó eme formaságok után vette csak kezdetét a gyűlés tulajdonképeni tudományos tárgysorozata. Az előadások összeállításánál azonban felette elszámította magát az előkészítő-bizottság, mert a kongresszus három napjára mintegy 80 tételt vett fel. Csodálatosképen nem számítottak arra, hogy az ilyen nagy anyagnak elvégzése fizikai képtelenség. Nyilvánvalóvá vált ez mindjárt az első délelőtt, éppen azért úgy intézkedett a vezetőség, hogy egy-egy előadás nem tarthatott tovább 10 percnél. Később azonban ez a 10 perc is soknak bizonyult s egy-egy előadásra alig jutott több 4—5 percnél. Ennek azután az lett a következménye, hogy az előadók csak a vázát tudták előadni mondanivalójuknak. E hibán azután úgy segített a vezetőség, hogy az előadások anyagát egy kongresszusi naplóban fogja kiadni. Erre való tekintettel az előadások anyagának részletes ismertetését én is akkorra hagyom, amikor a kongresszus naplója megérkezik.

A kongresszus előadásait egy általános jellegű előadással dr. Gutzmann professor vezette be. „A kísérletező fonetika lényege és célja” című előadásának megtartására az előkészítő-bizottság kérte fel dr. Gutzmann-t. Ezzel a bevezető előadással az volt a célja az előkészítő-bizottságnak, hogy az általánosan ismert nyelven (a kongresszus tárgyalása egyébként több nyelven folyt) előkészítse vele a kongresszus tudományos értekezéseit, megvilágítsa a kísérletező fonetika lényegét s kézzelfoghatóan rámutasson annak tudományos és gyakorlati hasznára. Az utóbbiak megvilágítására és rámutatására az előadó szerint nemcsak a művelt közönség szempontjából volt szükség, hanem egy bizonyos szempontból a tudósokra való tekintettel is felmerült ennek szükségessége, amennyiben még az érdekelt tudósok között is sokan vannak, akik kevéssé ismerik a kísérletező fonetika lényegét, terjedelmét és célját s akik ennél fogva nemcsak hogy nem értékelik érdeme szerint, hanem egyenesen kétségbe vonják annak önálló tudományjellegét s tudományos értékét.

Dr. Gutzmann professor előadásából a következőket emelem ki:

A kísérleti fonetika tudományos jellegéről szólva rámutatott arra, hogy csupán csak az egyszerű érzéki észrevevésen alapuló gyakorlati fonetika nagyon is nélkülözi a tudományos színezetet. A fonetika mint tudomány, nem elégedhet meg az egyszerű érzéki észrevevésen alapuló megfigyeléssel, hanem arra kell töre-

kednie, hogy a közönséges érzéki észrevevésén felül is végezzen kísérleteket. Ahhoz azonban, hogy ezt tehesse, igen sok esetben műszerekre van szüksége. Vannak fonetikusok, akik felette idegenkednek a műszerekkel való kísérletezéstől. Pedig ha arra gondolnának, hogy a fonetikai tünetek észrevevésére szolgáló érzékszerveink (hallás, látás, tapintás) mily korlátolt munkát végeznek s hogy mennyi csaldódásnak vannak kitéve, lehetetlen hogy be ne lássák a pontos s időhöz nem kötött vizsgálatokat elősegítő műszerek alkalmazásának hasznos és szükséges voltát. Ezt az állítását több példával bizonyítja. De hivatkozott egyben F. Kruegger neves physiologusra is, aki szintén azt állítja, hogy még a legiskolázottabb hallás sem ment ezen a téren a tévedésektől. Rámutatott továbbá arra is, hogy a kísérletező fonetika ellenesei a kísérletező fonetikát — mert ők nem a kísérletezésben, hanem a műszerek használatában látják a lényegét — gépfonetikának tartják. Ezt felemlítve, éles distinctióval mutat rá az így gondolkozók tévedésére. A kísérletező fonetika — úgymond — nem szorul minden egyes kérdésben műszerre, vagy gépre. Ezek használatát csak az olyan esetben veszi igénybe, ahol az érzékszervek tökéletlensége, biztossága és gyors felfogóképessége nem bizonyul egész megbízhatónak. És hogy ez tényleg így van, azt az bizonyítja leginkább, hogy számottevő azon fonetikai eredmények száma, amelyekre műszerek használata nélkül jött rá a kísérletező fonetika. Az azonban nem tagadható, hogy bizony sok esetben drága műszerre szorul a kísérletező fonetikus. Ez azonban nem kisebbittheti annak tudományos értékét. S még pedig annál kevésbbé, mert ezen drága műszerek maguk is komoly tudományos kutatások és kísérletek eredményei. De vegyük csak — úgymond — többek között az orvostudományt, a technikát, vagy a csillagászati tudományt! Mind a három tudományág milyen nagy haszonnal értékesíti kísérletezés közben az ő műszereit. Ki merné már manapság ezeket a tudományágakat gép-, vagy műszertudománynak nevezni?

Beszéde további részében rámutat azokra a komoly és nagynevű tudósokra, akik fonetikai megfigyeléseik közepette szintén használtak s most is használnak műszereket. E helyen tett említést Mareyról és Déményről, akik már évtizedek óta használják pld. a fényképezést és a mozgófénykép felvételeket az egyes beszédmozgások felvételére és tanulmányozás szempontjából való megörögzítésére. Majd Oertel, Koschlakoff, Musenhold és Réthy stoboskopiai kísérleteire hívta fel a figyelmet. Felemlíti továbbá a

Röntgenographiát, a hangvillát, a különféle resonatorokat, phonoautographokat, a gramphont, mikrofont és a telephont.

Ezeket ismertetvén arról szól azután, hogy a hangoknak nemcsak hangtani és látási jelenségei rögzíthetők meg, hanem izomérzési jelenségei is felvehetők. Be is mutatta ezt egy erre szolgáló műszer segítségével.

Kísérletezései végeztével azt mutatta aztán ki, hogy a kísérletező fonetika már eddig is milyen hatást gyakorolt a nyelvtudományra, az élettanra, a siketnémák oktatására, a beszédhibák kezelésmódjára, az idegen nyelv tanításmódjára és az énekhang képzésmódjára. Ez utóbbiakról az idő rövidsége miatt csak nagy vonásokban szólhatott. Igazolással azonban utal több neves tudósra és pedagógusra.

Befejezésül még arra mutatott rá, hogy melyek azok a társtudományok, amelyeknek nagy hasznát vette a kísérletező fonetika. Azonban azt is hangoztatta, hogy kárpótlásul bőven adott ezért a társtudományoknak a kísérletező fonetika.

Elismeréssel adózott végül Hamburg városának azért, hogy ezen tudományágnak (a kísérletező fonetikának) az elsők között emelt jól felszerelt hajlékot. Hamburg példájára mutatva, így végezte szavait: *„A szép példa utánzásra buzdít és magasabb törvényeknek rendeli alá az ítéletet.”* Guttman professor szavait és demonstrációit nagy figyelemmel hallgatta a kongresszus.

Ezen bevezető ismertetés után aztán az előadások hosszú sora következett. Mint már fentebb is említettem, az előadások ismertetésével — az ugyanott említett ok miatt — egy másik cikkben akkor fogok részletesen foglalkozni, amikor majd megérkezik a kongresszus naplója.

Ez alkalommal még azokról a műszerekről kívánok megemlékezni, amelyekre részben tudományos, részben pedig gyakorlati szempontból van szüksége a siketnémák tanárának.

Első helyen a légzés módját szemléltető műszerről teszek említést. Mindennapos abbéli panaszunk, hogy siketnémáink nem tudnak helyesen bänni a lélegzettel. Hogy pedig a légzés helyes, vagy helytelen volta lényeges befolyásolója a beszédnek, az kétségen felül áll. Nem kívánok itt egyébre rámutatni, mint a beszéd erőtlenségére s túlságos erőltetett voltára és annak szintelenségére. Ezeknek okát jórészt a légzés módjának helytelenségére vezethetjük vissza. Érzékeltetjük mi a magunk módja szerint a légzés helyességét, csak hogy ez az érzékeltetés nem elég intenzív s bizony bizony sokszor akaratlanul is nem elég természetes. Aminek aztán

az a következménye, hogy a kis siketnéma vagy nem érti meg, avagy éppen félreérti szándékunkat. Az ott bemutatott s ezt a célt szolgáló műszernek véleményem szerint éppen az a nagy előnye, hogy általa és vele igen intenzív az érzékeltetés s érdekkeltően teszi szemlélhetővé a légzés helyes módját. Igaz, hogy a szerkezete egy kissé komplikált, a használási módja azonban majdnem azt mondhatnám, hogy játékszerű a gyermek szempontjából.

A zöngé érzékeltetésére is mutattak be egy elmés s igen egyszerű készüléket. Ez ugyan a hallásra van alapítva, de egy kis átalakítással mi is haszonnal értékesíthetnők.

Az orr levegőjének szemléltetésére is láttam egy-egy alkalmas segédeszközt. Játszva s minden izgalom nélkül használhatná ezt tanár és tanítvány egyaránt. Úgy vélem, hogy ennek szükség-szerű használata szintén sok haszontalan s fáradtságos munkától mentene meg bennünket s kimélné meg a gyermeket.

Vannak azután olyan kombinált műszerek is, amelyek beszéd közben egy időben rögzítik meg grafikai jelekkel a tüdő, gége, ajak és az orr beszéd közben való működésének eredményét. Ezen műszerek valamelyikének használata első sorban a szükséges tudományos kutatásokat volna hivatva nálunk elősegíteni, de úgy láttam, hogy a gyakorlat közben is használható volna azok valamelyike.

Fel kell hogy említsem végül azokat a praktikusán szerkesztett fantomokat is, amelyekeken felette szemlélhetően volna tanulmányozható a beszédszervek bonctani elrendezkedése.

A kongresszuson látottak általában arról győztek meg, hogy a kísérletező fonetikának meg van a maga jövője és létjogosultsága. Speciel mi siketnéma-intézeti tanárok általában sokat várhatunk ettől a kísérletező fonetikától. Az elérhető eredményeket azonban ne várjuk másod s harmad kézből, hanem mi is álljunk ennek szolgálatába. Ezt azonban természetesen úgy tehetnők meg, ha felettes hatóságunk módját ejtené annak, hogy ezzel a kérdéssel mennél előbb mi is foglalkozhatnánk.

Erre való tekintettel tehát az volna felettes hatóságunkhoz intézendő tiszteletteljes javaslatom, hogy egyelőre legalább képzőnkkel kapcsolatosan állítson fel egy olyan kísérletező fonetikai laboratóriumot, ahol kifejezetten csak a siketnémák kiejtés-tanítása szempontjából végeznénk tudományos és gyakorlati kísérleteket.

Erős az abbéli hitem, hogy az erre fordított anyagi áldozat bőven visszatérülne úgy az elmélet, mint pedig a gyakorlat terén.

Tankönyveink kérdéséhez.

Oktatásügyünk mindegyik ágazatánál, de különösen a szellemi fogyatékosok és a siketnémák oktatása terén régóta érezzük a megfelelő tankönyvek, illetőleg olvasókönyvek hiányát. Pedig mindnyájan tudjuk, hogy a tankönyveknek, különösen az olvasókönyveknek a gyermek nyelvérzékének fejlesztése, szókincsének gyarapítása, általában tudásának fokozása, esztetikai és erkölcsi érzékének irányítása szempontjából milyen nagy szerepe van. A jó olvasókönyv a nevelés-tanítás fontos segédeszköze, tanításunkat folyton kíséri, támogatja. Az iskolai képzés gazdag kincses bányája a jó olvasókönyv, melynek kincseit szívesen s örömmel aknázza ki a gyermek, ha azokat megfelelően hozzáférhetőkké tesszük, de hidegen hagyja annak tartalma, ha az az ő lelkivilágától, szemléletkörétől távol esik.

Az elemi-iskolai olvasókönyvek a gyengetehetségű és a siketnéma tanulók kezében ilyen, egészen ki nem aknázható, holt kincset képeznek, mert tartalmuk nem felel meg, -- amint nem is felelhet meg — az ő lelkiszükségletöknek. Évek során át szerzett tapasztalatok bizonyítják azt, hogy az elemi iskolai olvasókönyvek intézeteinkben kellő haszonnal nem értékesíthetők. Ugyanezt mondhatjuk el a reáltárgyak tanítását szolgáló tankönyvekről is. Speciális, a mi növendékeink számára írt olvasó- és tankönyvekre van tehát szükségünk!

Ő Excellentiája már több ízben pályázatot is hirdetett a szellemileg fogyatékos és siketnéma tanulók részére irandó olvasó- és tankönyvekre, de az eddig kellő eredménnyel nem járt, s így — a siketnémák számára írt történelmet leszámítva — még most is tankönyvek nélkül vagyunk. Egyik-másik intézet tantestülete javaslatot terjesztett ugyan elő, hogy a kisegítő-iskolák, illetőleg a siketnémák intézetei részére szükséges olvasókönyvek megbízás útján szerkesztessenek meg. Ez a kérés azonban nem találtatott teljesíthetőnek, hanem kimondatott, hogy az olvasókönyvek és általában a tankönyvek megírása a szabad versenynek tartatik fenn. Igen helyesen! A megbízás a megbízó részéről bizonyos erkölcsi kötelezettséget vonna maga után és megbénítaná a szabad versenyt. A leghelyesebb tehát a tankönyvek megírását a szabad versenynek tartani fenn, melynek alapján minden arra hivatott egyén írhat tankönyvet, s amennyiben jó tankönyvet ír, munkássága — illetékes helyen nyert többszöri és újbóli biztosítás alapján — minden bizonnyal megfelelő megértéssel fog találkozni, mint ahogy egyesek munkássága megértéssel találkozott eddig is.

Oktatástügyünk terén érezhető, nagy hiányt kívánunk tehát pótolni akkor, amikor az olvasókönyvek és tankönyvek megszerkesztésére hívjuk fel kartársainkat. A szabadverseny alapján mindenki vegye ki részét a munkából, aki képességet és erőt érez magában. Rövidítsük meg csupán egy-két órai munkával a pihe-nesre szánt nagy szünidő napjait s hisszük, hogy az eredmény nem marad el!

HAZAI HIREK.

Gyógypedagógiai szak- és alapvizsgák. A gyógypedagógiai képző szakvizsgáinak írásbeli része május hó 18., 19. és 20-án, szóbeli része pedig május 22. és 23-án tartatott meg dr. Tóth István miniszteri titkár elnöklése mellett. Az írásbeli vizsgálat tételei a következők voltak:

1. A siketnémák oktatása köréből: „A nevelési eszközök érvényesítése a siketnémák családi és intézeti nevelésénél.“

2. A vakok oktatása köréből: „A vak gyermek tájékozódási képességének fejlesztési módja.“

3. A szellemileg fogyatékosok oktatása köréből: „Az érzék-szervek hibásságainak jelentősége a szellemileg fogyatékosok gyógypedagógiájára.“

A alapvizsga írásbeli része június hó 22.-én és 23.-án, szóbeli része pedig 24.-én és 25.-én fog megtartatni.

Miniszteri biztosi látogatások. A gyógypedagógiai intézetek tanévvégi vizsgálatai alkalmával a miniszteri biztosok látogatási ideje a következőképen állapított meg:

Berkes János: siketnémák debreceni intézete máj. 25., 26.; debreceni kisegítő iskola máj. 27.; siketnémák kaposvári intézete máj. 29., 30.; siketnémák temesvári intézete június 2., 3.; nagybecskereki kisegítő-iskola június 5.; Blúm-féle pelsőci intézet jún. 8.; siketnémák jolsvai intézete június 9., 10.; siketnémák pozsonyi intézete június 12., 13.; budapesti áll. kisegítő-iskola jún. 15., 16., 17.

Kliss Lajos: a vakok Wechsellmann-féle budapesti intézete máj. 25., siketnémák kolozsvári intézete május 27., 28., vakok kolozsvári intézete május 29., 30., siketnémák szegedi intézete június 2., 3., 4., vakok szegedi intézete június 5., szegedi kisegítő-iskola jún. 6., siketnémák váci intézete jún. 13, 15., 16., 17., vakok eperjesi intézete június 15., vakok budapesti intézete június 9., 10., 12.

Herodek Károly: budapesti áll. gyógypedagógiai nevelőintézet és ideges gyermekek elemi-iskolája május 25. és 26-án, siketnémák kecskeméti intézete május 28., 29., kecskeméti kisegítő-iskola máj. 29., 30., siketnémák soproni intézete június 2, 3., 4., vakok szombathelyi intézete június 6., siketnémák ungvári intézete június 9., 10.

Akos István: siketnémák körmöcbányai intézete május 25., 26., siketnémák egri intézete máj. 28., 29., egri kisegítő-iskola május 30., siketnémák aradi intézete június 3., 4., borosjenői áll.

gyógypedagógiai intézet június 5., 6.; izr. siketnémák budapesti intézete június 9., siketnémák fiumei tanfolyama június 12., siketnémák budapesti áll. intézete június 15., 16., 17.

Éltes Mátyás: brassói kisegítő-iskola június 2., 3., marosvásárhelyi kisegítő-iskola június 5., szatmári kisegítő-iskola június 10., csongrádi kisegítő-iskola június 13.

A gyógypedagógiai intézetek évvégi vizsgájának ideje.

Június 13.-án: vakok budapesti intézete.

Június 20.-án: siketn. kaposvári, temesvári, jolsvai, pozsonyi, kolozsvári, váci, kecskeméti, körmöcbányai és budapesti intézete; debreceni, nagybecskereki, budapesti, kecskeméti, egri, brassói, marosvásárhelyi, szatmári és csongrádi kisegítő-iskola; borosjenői áll. gyógypedagógiai intézet; ideges gyermekek budapesti elemi iskolája.

Június 21.-én: siketnémák debreceni, szegedi, soproni és aradi intézete; vakok kolozsvári, szegedi, eperjesi és szombathelyi intézete; budapesti állami gyógypedagógiai intézet.

Június 22.-én: siketnémák ungvári intézete.

Június 23.-án: siketnémák egri intézete.

Június 24.-én: szegedi kisegítő-iskola.

Tanulmányúti kiküldetés. A vakok intézeteinek tanárai jún. hó 18—22.-én nemzetközi kongresszust tartanak Londonban, melyre minisztériumunk Herodek Károlyt, Schannen Pétert és Séra Lajost küldötte ki. Kartársaink e hó 13.-án már útra keltek. Jeles kísérlőjük is akadt ügyosztályunk vezetőjében, dr. Tóth István miniszt. titkárbán, ki a minisztérium megbízásából szintén részt vesz a kongresszuson. Örömmel regisztráljuk e hírt, mert ügyosztályunk legilletékesebbike közvetlen tapasztalat útján fogja tanulmányozhatni a vakok nevelésének azokat az újabb irányzatú útjait, melyeket — fontos gyakorlati céljaik miatt — kitűnő hozzáértéssel világított meg sorozatos értekezésekben Séra L. kartársunk, megtekintvén már két évvel azelőtt az amerikai ilyenmő legfontosabb intézményeket.

Közgyűlés. A Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete május 31.-én, pünkösd vasárnapján tartotta meg XIII. rendes közgyűlését Budapesten, a siketnémák áll. intézetének dísztermében. A nagy gonddal és fáradsággal előkészített s munkájában tartalmas közgyűlés legkiemelkedőbb pontja volt a gyógypedagógiai képző reformjának megvitatása, valamint Bárczi Gusztáv kartársunknak magas színvonalú, mély bölcséleti fejtegetésekkel át és áthatott előadása, melyet az intézeti ifjúsági életről tartott. Sajnálatos, hogy a közgyűlésen résztvevők száma aránylag csekély volt s bizony nem egytől hallatszott az indokolt kérdés, mely különösen a vezető egyéniségek tömeges távolmaradásának okát fürkészte. A képző reformjának megvitatása ma elsőrendő feladataink közé tartozik, melynek megoldásától tán egy egész század kialakulása, jövője függhet. És mégis, e nagy és fontos munkából épen azok bölcsessége hiányzott, kik egyéni kiválóságaiknál s meggyőző erejüknél fogva egyenesen hivatottak a munkában való részvételtre. Miért?!

Szünidei tanfolyamok. I. A beszédhibák javítására szolgáló áll. tanfolyam vezetősége ez évben is tart szünidei képesítő tanfolyamot a beszédhibák kór- és gyógytanából képezdei tanárok s elemi iskolai tanítók és tanítónők számára. A tanfolyam július hó 1—28-ig tart. A felvett hallgatók közül a férfihallgatók ingyen lakást kapnak. A felvétel iránti kérvények június hó 5-ig közvetlenül a vallás és közoktatásügyi m. kir. minisztériumhoz címzendők és küldendők. — II. A vall. és közoktatásügyi minisztérium 62,840. sz. rendeletével a gyengetehetségű gyermekek tanítására képesítő szünidei tanfolyamot is engedélyezett, mely július 1-től kezdődik és 4 hétig tart. E tanfolyam iránt az érdeklődés oly nagy, hogy ezideig már 100 kérvény érkezett be.

Szabadságolt kartársak. Elszomorító jelenség, hogy kartársaink közül igen sokan ez utóbbi időben hónapokra terjedő szabadságot voltak kénytelenek igénybe venni betegség miatt. A beérkezett értesítések a lelkek mélyéig ható híreket hoznak. Statusunk kicsi voltához képest nem kevesebb mint hét kartársunk egészségi állapota olyan aggasztó, hogy részben tenger mellett, részben sanatóriumban és kórházban kénytelenek gyógyulást keresni. Egy előtt pedig nyílnak már az elmegyógyintézet kapui. Fájdalmunkban a legőszintébb szeretettel fordulunk valamennyiük felé azt kívánva, hogy mentől hamarább nyerjék vissza testük, lelkük erejét, egészségük régi épségét, hogy újból közöttünk lehessenek lelkes munkájukkal.

VEGYES.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus és Oktatószövetség előkészítő-bizottsága munkálataiban serényen halad előre. Egy nagyobb gyűlésen és több értekezleten foglalkozott a szervezésnek ama módozataival, amelyek mellett minél előbb lehetséges volna a különböző oktatással és neveléssel hivatásszerűen foglalkozó testületeket egy nagy — egyetemes kulturkérdéseinket felölelő — kongresszusra összehívni. E kongresszusnak méltóságteljesnek és óhajaiban, állásfoglalásában határozottnak kell lennie, méltónak történeti előképeihez, de egyúttal bátran irányjelölőnek — a jövőendő nagy kulturpolitikai kérdéseit illetőleg. Az előkészítés, a szervezés munkáját egy kisebb bizottság végzi, amely teendőinek befejeztével átadja a helyét egy száztágú végrehajtó-bizottságnak, hogy abban minden iskolafaj és minden országos testület kellő arányszámmal helyet foglalhasson s megjelölje majdan a kongresszusra kítűzendő kérdések anyagát. Addig is azonban, amíg az előkészítő stádiumból a megvalósításba át lehet majd lépni, szükséges, hogy a megvalósításra kítűzött eszmét már most tekintse mindenki a magáénak. A nagy feladatnak megvalósítása, a felmerülő nehézségek legyőzése csak akkor sikerülhet, ha nem bizalmatlanság fogadja a szándékot, hanem jóakarattal megértés. Minden útbaigazítást, óhajt, felszólalást, amelyet a tervezett nagy célokat előbbrelendíti, szívesen vesz az előkészítő-bizottság, amelyet kellő megfontolás után a kongresszusi nagybizottság elé fog terjeszteni.